

Список використаних джерел:

1. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. – К. : Юніверс, 2000. 336 с.
2. Цит. за: Дудченко В. В. «Плюралістична теорія джерел права: нові можливості в осягненні права // Наукові праці НУ «ОЮА». – 2010. – Том. 9. – С. 78–81.

Ключові слова: право, позитивне право, природне право, законодавство, суддя, воля, договір, власність.

Key words: law, positive law, natural law, legislation, judge, freedom, agreement, property.

МЕЛЬНИЧУК ОЛЬГА СТЕПАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальної теорії права та держави,
доктор юридичних наук, професор*

ЕВОЛЮЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГОРОДЯН МІСТА ОДЕСИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Правокультурна репрезентація міста Одеси в українському комунікативному просторі пов'язана з домінацією так званого одеського міфу, який має одразу декілька пластів свого прояву. Дослідники цього міфу пов'язують його з історичними аспектами розгортання правового образу міста. Одеса ще на початку XIX ст. стала асоціюватися з багатонаціональним, толерантним, культурним, «вільним» містом. Дослідники та митці називали Одесу – Перлина Чорного моря, Одеса-мама, Південна Пальміра, Південна столиця України, Перлина біля моря, Маленький Париж, Маленька Венеція, Королева Чорного моря, столиця гумору тощо [1, с. 27–32]. Таку ж думку розвиває Г. О. Ніколаєва, коли пише, що «Одеса» – інша «країна». Біля витоків староодеської ідентичності стояли традиції левантійської торгівлі грецької, вірменської та єврейської діаспор, дворянська культура з її смаками і укладом життя та, звичайно, українська народна культура. Міські вельможі перетворили Одесу в «порто-франко» [2, с. 230].

Еволюція національної ідентичності городян міста та, відповідно, «одеського міфу» у першій половині XX ст. сформували нові інтерпретації Одеси з точки зору формування її правової культури. У цьому контексті формується і сучасна віртуальна репрезентація Одеси, як підкреслюють І. Д. Черних та Г. М. Стоянова. «Одеський міф» усе ще виконує найважливішу функцію маркера культурної ідентичності. Тобто незмінною властивістю є його здатність утримувати культурний «маркер» (тобто «одеськість»). Тому у віртуальному просторі місто існує не як місце (локус), а як процес, система взаємодій городян, які зарахо-

вують себе до певного міського співтовариства. Відповідно, у цьому вимірі зникають не лише територіальні, але й часові, мовні культурні бар'єри. Актуалізація проблеми ідентичності одеського міського простору отримує зовнішнє та внутрішнє забарвлення. Усередині співтовариства образність відіграє роль засобу інтеграції населення, об'єднання жителів у цілісність, яка підживлюється відчуттям належності до свого міста. Ззовні він відіграє роль бренда міста у конкурентній боротьбі за притягнення міграційних, фінансових, інформаційних потоків, необхідних для розвитку мегаполісу [3, с. 17].

Як уявляється, усі ці судження безпосередньо пов'язані з тим, як позиціонує себе Одеса в правовому просторі України. Одна з характерних рис правової культури одеситів і важливих складових національної ідентичності правової системи Одеси – це багатонаціональність. Більшість одеситів є етнічними українцями, однак одеський «плавильний котел», в якому змішані євреї, молдавани, німці, росіяни, болгари, вірмени, гагаузи, румуни тощо є настільки потужним, що він повсякчасно використовувався для правового позиціонування Одеси у правовому просторі сучасної України. Це накладало помітний відбиток на правові акти, що ухвалювалися Одеською міською радою [4, с. 345]. У багатьох із них прямо акцентувалася увага на цій специфіці міста та необхідності міжкультурного діалогу. Яскравим прикладом тут можуть слугувати рішення Одеської міської ради «Про заходи протидії проявам фашизму, нацизму та ультранаціоналізму в місті Одесі» від 7 липня 2009 р. № 4434-V, «Про заходи щодо недопущення проявів нацизму, фашизму і радикального націоналізму в місті Одесі» від 19 лютого 2013 р. № 2824-VI та ін.

Ці акти демонструють прихильність Одеси до міжкультурного діалогу та мирного співіснування представників різних національностей. Зокрема, підкреслювалося, що крайні націоналістичні прояви є чужими духові багатонаціональної Одеси.

Варто також звернути увагу на те, що трансформація національної політики міста знаходить своє вираження і в програмних актах. Так, наприклад, у Міській програмі підтримки діяльності національно-культурних товариств міста Одеси на 2010 р, затвердженою рішенням Одеської міської ради від 13 липня 2010 р. № 5942-V, зазначалося, що забезпечення умов для розвитку національних меншин, реалізації прав і свобод їх представниками, підтримка діяльності національно-культурних товариств виступає на перший план при реалізації етнонаціональної політики в місті. Програма була спрямована на розв'язання проблем територіальної громади міста Одеси, пов'язаних із реалізацією прав національних меншин.

Цікавим видається той факт, що у 2016 році була затверджена міська цільова програма з дещо іншим акцентом, але все у тому ж ідентифікаційному напрямку ствердження саме одесько-локальної ідентичності – «Міська цільова програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді міста Одеси «Я – Одесит» на 2016-2020 роки» [5]. Потім у назві та тексті рішення слова та символи «Я – одесит» було замінено на «Я –

одесит, патріот України» згідно з рішенням Одеської міської ради від 4 жовтня 2017 року N 2444-VII. Ця програма отримала своє продовження на 2021-2026 роки та затверджена рішенням Одеської міської ради від 3 лютого 2021 р. № 55-VIII, і саме по назві цієї програми видно наскільки еволюціонує національна ідентичність одеситів. Бачимо вже акцентуацію не тільки на локальній ідентичності, але й чітку розробку плану щодо необхідності виховання національних патріотів України, тобто національної ідентичності одеситів-українців.

Варто також звернути увагу, що відомим елементом «одеського міфу» є судження про те, що одесити – це особлива національність, що має свій власний діалект, ментальність та світоглядні установки, що й впливає на загальний ракурс розгляду правових питань. Зазвичай це судження сприймається в іронічному плані. Однак Одеська міська рада ще у 2005 р. ухвалила рішення про створення управління європейської інтеграції та зв'язків з Одеською діаспорою (рішення Одеської міської ради від 15 липня 2005 р. № 4229-IV) та затвердила положення про це управління. Зокрема, в ньому зазначалося, що мета цього управління полягає у підтримці та зміцненні зв'язків з представниками Одеської діаспори, які проживають на території Європейського Союзу та в інших країнах.

«Європейськість» Одеси та одеситів є іншим важливим елементом ідентичності городян цього міста, що накладає помітний відбиток на особливості розвитку його правової системи. Органи місцевого самоврядування Одеси неодноразово прагнули підкреслити значення Одеси для становлення європейської культури, розвитку європейського стилю життя, з одного боку. Та з іншого боку, Одеса інтегрується у сучасні європейські асоціації. Саме ці мотиви стали основою вступу Одеси до міжнародної асоціації «Маркетинг європейських міст» (European Cities Marketing). Серед основних ідей цієї організації – більш ефективна маркетингова політика туристичних продуктів. Для Одеси – це вихід на зовнішній ринок, зміцнення позитивного іміджу міста у Європі, поширення успішно реалізованих проектів на міжнародній арені та ін. «Ця організація – це питання високого престижу і визнання Одеси на туристичній мапі світу» [6].

Також 6 жовтня 2006 року на засіданні виконавчого комітету Асоціації «Євроміста» (EUROCITIES ASSOCIATION) кандидатура міста Одеси була представлена до вступу у асоційовані члени цієї організації, а 24 листопада 2006 року на загальних зборах Асоціації «Євроміста» Одеса була офіційно запрошена до участі у роботі організації. Рішенням Одеської міської ради Одеса є членом Асоціації (Про вступ Одеської міської ради до Асоціації «Євроміста» : Рішення Одеської міської ради від 5 квітня 2007 р. № 1169-V). Згідно зі Статутом, основними завданнями Асоціації «Євроміста» є поліпшення якості життя та вплив на європейську політику з метою відстоювання інтересів великих міст, а також передачі та обміну досвідом між міськими урядами європейських міст. Робота Асоціації розвивається у таких напрямках: економічний розвиток, урбаністика, екологія, транспорт, культура і соціальний добробут.

Станом на квітень 2021 року Асоціацією щотижнево надсилаються переліки онлайн-заходів в яких беруть участь співробітники профільних структурних підрозділів Одеської міської ради. Більшість заходів спрямовано на регулювання питань клімату, збереження навколишнього середовища, а також на розвиток економічної та туристичної інфраструктур міст-членів Асоціації [7].

Таким чином, еволюція національної ідентичності городян міста Одеси з точки зору теоретико-правового аналізу, маючи своє одеське забарвлення, поступово змінюється від суто локалізованого «одеського націоналізму» [1, с. 67] та прямує у бік української національної ідентичності та приналежності Одеси до європейського товариства.

Список використаних джерел:

1. Бевз Т. А. Історичні і соціокультурні засади політичної ідентичності міста Одеси. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 3. С. 53–85.
2. Ніколаєва Г. О. «Одеський міф»: минуле та сьогодення. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2013. Вип. 19. Т. 1. С. 229–234.
3. Черных И. Д., Стоянова Г. Н. Репрезентация Одессы в виртуальном пространстве. *Научный вестник Международного гуманитарного университета. Сер. : История, философия, политология*. 2012. № 4. С. 17–22.
4. Мельничук О. С. Міська правова система: теоретичні та нормативні засади: монографія. Одеса : Фенікс. 2015. 408 с.
5. Про затвердження Міської цільової програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді міста Одеси «Я – одесит, патріот України» на 2016 – 2020 роки, із змінами і доповненнями, внесеними рішеннями Одеської міської ради від 4 жовтня 2017 року N 2444-VII, від 31 жовтня 2018 року N 3817-VII : Рішення Одеської міської ради від 16.03.2016 р. N 436-VII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/OD160098> (дата звернення 05.06.2022).
6. Одеса стане членом міжнародного об'єднання з маркетингу європейських міст. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/215028/> (дата звернення 05.06.2022).
7. Співробітництво міста Одеси з Асоціацією «Євроміста» EUROCITIES ASSOCIATION (Eurocities). URL: <https://www.facebook.com/internationalodesa/posts/1644841915906222/>; www.eurocities.eu/cities/odesa (дата звернення 05.06.2022).

Ключові слова: національна ідентичність, еволюція національної ідентичності, національна ідентичність городян міста Одеси, «Одеський міф», правова система міста Одеси.

Key words: national identity, evolution of national identity, national identity of Odesa's citizens, «Odesa's myth», legal system of Odesa.